

Van opvanghuis

Hoeveel jaar moeten een moeder en haar kinderen slaag krijgen voor er eindelijk iets verandert?

Van opvanghuis

naar opvanghuis

Achtentwintig hulpdiensten en tien jaar later krijgen de kinderen van Marie nog altijd slaag en is huiselijk geweld nooit veraf. 'We komen het keer op keer tegen. Het móét stoppen. Wij willen korter op de bal spelen, kordater ingrijpen, maar we krijgen de ruimte niet.' De Stobbe, een centrum voor integrale gezinszorg uit Hoboken, is het hartsgrondig beu, en stelt minister Jo Vandeurzen voor een ultimatum. Door Nathalie Carpentier

Een nieuw leven zocht Marie*, weg van de ellendige jeugd die ze zelf had gehad, met seksueel misbruik en een vader en een moeder die zonder alcohol de dag niet doorkwamen. Weg van de rake klappen ook die thuis geregeld vielen. Het buitenland, daar zou het beter zijn, met haar vriend, ook de vader van haar kinderen. Hij sloeg haar af en toe, maar dat was niets vergeleken met wat ze vroeger moest verduren. En haar kinderen zagen het niet.

Maar de man laat haar zitten voor haar beste vriendin. Marie keert terug, berooid, zonder dak boven haar hoofd. Het jonge gezin trekt van het ene opvanghuis naar het andere. Diverse hulpdiensten komen tussenbeide. Telkens verhuizen, telkens moeten de kindjes zich aanpassen. Aan een nieuwe plek, maar ook aan de nieuwe vriendjes van mama. Marie vindt werk via het OCMW, maar moet werken van vrijdag op zaterdag. De kinderen gaan dan naar het Kinderhotel, waar een van hen wordt misbruikt. Het meisje probeert te vertellen dat ze er wijn moet drinken, naar seksfilmpjes moet kijken, maar niemand schenkt er echt veel aandacht aan.

Marie wordt verliefd. Op een drugverslaafde. Hij is illegaal in het land, wil een kind met haar, hoopt zo op naturalisatie. Marie is amper zwanger of ze wordt zwaar door hem mishandeld. De oudste kinderen zien het gebeuren, delen regelmatig zelf in de klappen. Soms is het geweld zo erg dat de kinderen de burens om hulp vragen. De politie staat soms twee keer per week voor de deur. Marie laat haar kindjes meermaals opnemen in een centrum voor kindzorg en gezinsondersteuning vanwege het aanhoudende geweld, maar als ze ontdekt dat de man een van haar kinderen misbruikt, blokkeert ze. Ze weet niet meer wat te doen.

Een vriendin alarmeert weer andere hulpverlening, die Marie verplicht de relatie te stoppen. Als Marie net bevallen is van nog een dochtertje, wordt het gezin doorverwezen naar De Stobbe. Ze blijven anderhalf jaar, de structuur en veiligheid doen de kindjes herleven.

"Het ging goed, tot Marie Elias leerde kennen, hier op het Kiel", vertelt begeleidster An-Sofie Lowyck. "Hij maakte haar het hof, wou een kind met haar. We drongen erop aan dat ze bij ons bleef, we vertrouwden het zaakje niet. Maar ze vertelde dat hij haar echt graag zag."

Haar tegenhouden of dwingen om te blijven konden ze niet. Marie zat vrijwillig met haar gezin in De Stobbe. Meteen na de geboorte van nog een kind trekt ze bij Elias in. Ze krijgt thuisbegeleiding, maar De Stobbe besluit een oogje in het zeil te houden. "Toen heeft Elias me zwaar bedreigd als ik nog zou terugkeren", zegt Lowyck. "We hebben de bevoegde diensten doorgegeven dat hier dringend meer nodig was."

De deuren sluiten

Daar had het verhaal moeten stoppen. Maar de ellende zou nog zes jaar doorgaan. Elias zet Marie zwaar onder de druk om de hulpdiensten af te wimpelen. Ze krijgt nog jaren thuisbegeleiding voor opvoeding en staat onder toezicht van het comité voor bijzondere jeugdzorg, maar er wordt niet ingegrepen. Nochtans houdt het geweld aan. Marie wordt opnieuw zwaar mishandeld, ze wordt een paar keer verkracht voor de ogen van een van haar kinderen. Elias viert ook zijn lusten op enkele van Maries dochtertjes. Ook zijn eigen kind moet het ontzien.

Het geweld houdt aan. Als het hem te heet onder de voeten wordt, verhuizen ze. Weer naar een krot. Een van de kinderen kan de situatie niet meer aan, loopt weg van huis en stapt naar de politie. Elias wordt veroordeeld en zit anderhalve maand in de cel. Hij krijgt contactverbod.

Als hij weer vrijkomt, blijft hij Marie bedreigen, zelfs met wapens. Dat ze de kinderen achter de rug van de hulpverlening toch naar hem moet sturen. Marie is zo bang dat ze zwicht. Wanneer hij op een avond de kinderen niet terugbrengt, kraakt ze. Marie biecht alles op aan de jeugdconsulent, die de kinderen meteen laat plaatsen in een centrum voor kindzorg en gezinsondersteuning.

"Minstens 28 instellingen en diensten werden betrokken bij dit gezin, maar het geweld bleef duren. Tien jaar lang. Vijf kinderen groeiden op in constante angst", zegt Marleen Dejonckheere, directrice van De Stobbe. En helaas, verhalen zoals deze zijn nog steeds schering en inslag." En daar wil de ploeg van De Stobbe niet langer machteloos op toekijken. "Vroeger verbleven gezinnen hier vaak lange tijd, soms jaren", vertelt Véronique Wyckaert, Lowycks collega. "Maar we vonden dat het niet altijd zoveel effect had. Soms ging het beter met die gezinnen, soms slechter. Het ging op en neer. We gingen inspiratie opdoen in Nederland. Daar werken ze veel oplossingsgericht, op kortere termijn, én ze bereiken veel meer."

"Hier sleept zo'n zaak vaak nodeloos lang aan, gaan mensen van de ene vrijwillige hulpverlening naar de andere, maar verbetert er weinig", vervolgt Wyckaert. In hoeverre kan de hulpverlening tussenbeide komen bij de partnerkeuze van een moeder? "Een zeer terecht vraag", knikt Wyckaert. "Marie is op zich een erg betrokken en goede moeder. Maar haar inschatting van mensen zit volledig fout. Door de partners die ze kiest, lopen haar kinderen wel al jaren schade op en raken ze helemaal getraumatiseerd. Ze zal daarmee geconfronteerd moeten worden."

Mantra van vrijwilligheid

"De hulpverlening gaat nog te vaak mee in het verhaal van de ouders zelf", zuchten Wyckaert en Lowyck. "Omdat zij vaak ook trauma's te verwerken hebben. Maar de verantwoordelijkheid moet meer bij de ouders gelegd worden. Dat werkt. Zeker als je hen vraagt wat ze zelf willen. Als het antwoord is dat ze hun kinderen willen houden, maar de geweldspiraal willen doorbreken, kun je hen erop wijzen dat ze dan zelf stappen moeten zetten. Dan helpt het als er een jeugdrechter achter je staat."

Een pijnpunt van de hulpverlening: de onterechte mantra van de vrijwilligheid, zoals directrice Marleen Dejonckheere het noemt. "Onze samenleving hanteert de afspraak dat je pas naar de jeugdrechter kunt stappen als alle kansen uitgeput zijn om het gezin op vrijwillige basis tot een ommekeer te brengen. Tussenkomen via de jeugdrechter noemt men gedwongen hulpverlening. Dan beslist de rechter en legt hij een maatregel op. Gedacht wordt dat wie zelf naar hulpverlening stapt, beter zal meewerken en er een grotere kans is dat de mishandeling stopt dan wanneer iemand ertoe gedwongen wordt."

Niet noodzakelijk een juiste visie, stelt Dejonckheere. Probleem is dat diensten nu vaak lijken te willen vermijden dat een dossier bij de jeugdrechter terecht komt. "Als een instantie deskundig signalen van mishandeling onderzoekt, moet ze de rechter direct kunnen inschakelen als dat de kortste weg is om het kind te beschermen. Bij gebrek aan rechtstreekse toegang gaat er soms veel energie en tijd verloren zonder enige meerwaarde voor het gezin. Duidelijkheid over vrijwilligheid en dwang geeft gezinnen ook de boodschap dat het ernst is, dat er iets moet veranderen. Onze ervaring is dat duidelijkheid ouders er niet van weerhoudt om mee te werken, integendeel."

De Stobbe besliste zijn aanpak 180 graden om te gooien en koos voor de 'korte-keten-aanpak'. Gezinnen worden nu korter residentieel opgevangen, ze nemen sneller contact op met de jeugdrechter. "In die tijd maken we een accurate evaluatie van het gezin met de hulp van kinder- en jeugdpsychiaters", verduidelijkt Wyckaert, die verantwoordelijk is voor de screening. "We brengen de verhoudingen tussen de ouders en de kinderen in kaart, we gaan na welke impact het voorbije geweld al op de kinderen heeft gehad."

"We nemen ook intelligentietests af, zodat we ook weten waartoe ouders zelf in staat zijn. Vroeger leek het er soms op dat ouders misschien niet wilden ingrijpen, terwijl ze er soms mentaal niet toe in staat waren. We evalueren het gezin als geheel en stellen een plan op om uit die spiraal te geraken. En we schakelen de jeugdrechter in om dat plan te bewaken."

Publiek vernederd

Een aanpak die werkt, klinkt het hier overtuigd. "Neem nu Lisette, die kwam hier vorig jaar vrijwillig binnen met haar dochtertje Shania, maar stelt het nu stukken beter." Nochtans leek ook daar de situatie niet minder dan hopeloos. Het verhaal was zo hallucinant dat ook de hulpverleners van De Stobbe hun oren niet geloofden. Lisette werd al jaren voortdurend vernederd door haar man. Hij reisde veel voor zijn werk, zij moest mee. Als zijn seks-slavinnetje. Voldeed de seks niet, dan zette hij haar op de snelweg uit de auto. Desnoods op duizend kilometer van huis.

Hij genoot ervan haar publiekelijk te vernederen. Goot alcohol over haar hoofd om haar daarna met snoep te bekogelen, want dan "bleef het beter kleven". Aan Lisette alleen had de man niet genoeg. Hij hield er een rist maitresses op na. Lisette werd gedwongen haar bed af te staan, toe te kijken of koffie te brengen.

Uiteindelijk raakt ze weg. Er komt co-ouderschap, maar hij komt Shania oppikken wanneer het hem goed uitkomt. Lisette laat het zo tot ook haar dochtertje het slachtoffer wordt tijdens een vakantie met haar vader. Als ze twee weken later terugkeert, is Shania 8 kilo vermagerd. Haar rug staat vol striemen.

De huisarts en thuisbegeleiding verwijzen haar door naar de Stobbe. "We hebben het gezin grondig gescreend", vertelt Wyckaert. "We hebben meteen de jeugdrechter ingeschakeld, het meisje werd onder toezicht geplaatst."

Een jaar later heeft de vader een duidelijke beperkte bezoeksregeling gekregen, is het meisje opgevangen in een gespecialiseerd psychiatrisch centrum en stelt ze het goed. "Shania eet weer, is vrolijk en minder gestrest", besluit Lowyck. "En met Lisette gaat het ook veel beter. Hier hebben we door die nieuwe aanpak veel korter en efficiënter kunnen ingrijpen. Met succes." Ook de buitenwereld heeft lof voor de vernieuwde aanpak. Begin 2009 kregen De Stobbe de July Rensonprijs voor het meest vernieuwende concept in de geestelijke gezondheidszorg. Eerder kregen ze ook de Lydia Chagolprijs en een prijs van de Women's World Summit Foundation.

Een project waar BZN De Stobbe mee verder wil, maar de situatie zit vast. "We hebben een aanpak ontwikkeld waarvan we geloven dat die efficiënt en kwalitatief is. We smeken al jaren om condities te creëren die ons in staat stellen betere antwoorden te ontwikkelen, in de huidige situatie gaat dat niet. We hebben acht ministers op rij aangesproken. Er beweegt niets. We willen een labsituatie waar plaats is om antwoorden te creëren. We willen een werkomgeving waar het belang van het kind, niet het belang van systemen centraal staat."

Maar ze botsen op subsidieparameters zoals de bezettingsgraad. Vroeger haalden ze de vereiste bezettingsgraad van 80 procent makkelijk met gezinnen die er jaren verbleven. Met de nieuwe aanpak van een verblijf van kortere duur en een groter verloop lukt dat niet meer. Maar de subsidies zijn daar wel aan gekoppeld. Dejonckheere is niet van plan op te geven en stelde de minister voor een ultimatum. "We voelen dat we nu veel beter werk leveren dan toen we die bezettingsgraad wel haalden. Haal ons dan toch uit dat systeem", klinkt het. Dejonckheere: "Als we op de oude manier met kinderen moeten blijven werken, sluit ik liever de deuren."

"Wij staan open voor een gesprek met De Stobbe, maar dat bereik je niet door te dreigen", reageert Leo De Bock, woordvoerder van minister Jo Vandeurzen (CD&V) fel. "Wij vinden de veiligheid van kinderen ontzettend belangrijk en zijn bereid om met Antwerpen na te gaan hoe die beter gegarandeerd kan worden. Maar De Stobbe heeft ons per brief een ultimatum gesteld. Als ze geen toestemming krijgen om hun aanpak voort te zetten buiten het huidige kader, stoppen ze ermee. Die stijl appreciëren we niet. Vandaag krijgen ze hun subsidiëring door hun statuut als CIG. Ze willen uit dat kader stappen, maar wel nog financiering krijgen en tien jaar lang geen rekenschap afleggen. Dat kan niet. Bovendien is er een regeerakkoord afgesloten waarin bepaalde doelstellingen werden afgesproken. Wij vinden niet dat ze die doelstellingen halen. Ze willen een eigengereide koers vragen."

Is het dan vooral de manier waarop ze het vragen die jullie stoort? Zij hebben stilaan het gevoel dat ze al bij de zoveelste minister aankloppen.

Leo De Bock: "Minister Vervotte had ook een reden om er niet in mee te stappen. Wij geloven ook niet in de labsituatie die ze voorstellen. We hebben voorgesteld hun werking intern te heroriënteren en hebben hen ook twee jaar extra financiering gegeven. Een uitzondering. Dus we zijn niet tegen De Stobbe, integendeel."

Maar jullie geloven dus niet in hun nieuwe aanpak?

"We zijn niet overtuigd genoeg om voor dat project een uitzondering te maken. We hebben onze scepsis ook eerder al uitgedrukt. Die is gestoeld op benchmarking en internationale analyse. We kijken ook naar de vereiste bezettingsgraad van 80 procent. Die werd in 2007 niet gehaald, wat niet meteen veel vertrouwen wekt. We begrijpen dat vernieuwing aanvankelijk voor een lager bereik kan zorgen, maar in 2008 was dat niet verbeterd. We hebben ook het recht om dat te doen. Ze sluiten zich ook nogal op in hun eigen grote gelijk."

De Stobbe heeft nochtans al verscheidene prestigieuze prijzen gekregen voor hun werk. Pleit dat dan niet voor hen?

"Prijzen zijn uiteraard een pluspunt. Maar een prijs voor een individueel project betekent nog niet dat het geheel past in de strategie die de overheid voor ogen heeft. We erkennen hun gedrevenheid naar vernieuwing om de veiligheid van kinderen te verhogen, maar hun positie inspireert ons niet om het licht op groen te zetten. De budgettaire ruimte is er trouwens ook niet."

* De namen van de betrokkenen zijn uit veiligheidsoverwegingen gewijzigd.

www.stopdezeverhalen.be

Directrice Marleen Dejonckheere:

Als we op de oude manier met kinderen verder moeten werken, sluit ik liever de deuren

We hebben acht ministers aangesproken, er beweegt niets. We willen een omgeving waar het belang van het kind, niet dat van systemen centraal staat

n An-Sofie Lowyck (r.) en Véronique Wyckaert, medewerkers van De Stobbe. Wyckaert: 'In Vlaanderen slepen zaken vaak nodeloos lang aan, gaan mensen van de ene vrijwillige hulpverlening naar de andere, maar verbetert er weinig.'